

7. Резолюції Всеукраїнських з'їздів Рад робітничих, селянських та червоноармійських депутатів. – Х.: Партвидав «Пролетар», 1932. – 412 с.

8. Там же.

9. Вища школа Української РСР за 50 років. У двох частинах (1917-1967 рр.) Частина перша (1917-1945 рр.) – К., Вид-во Київського ун-ту, 1967. – 393 с.

10. Там же.

11. **Звігальський Я.** Професійна освіта на Україні / Я. Звігальський, М. Іванов. – Х.: Вид-во НКО, 1927. – 409 с.

12. Вища школа Української РСР за 50 років. У двох частинах (1917-1967 рр.) Частина перша (1917-1945 рр.) – К., Вид-во Київського ун-ту, 1967. – 393 с.

13. **Беркевич А.** Петроградские рабочие в борьбе за хлеб. 1918-1920 / А. Беркевич – Л.: Лениздат, 1941. – 216 с.

14. Съезды советов Всероссийские и Союза ССР в постановлениях и резолюциях. – М.: Изд-во «Власть Советов», 1935. – 528 с.

15. Большая советская энциклопедия (В 30 томах). Изд.3-е. Т.20. – М.: Советская энциклопедия, 1975. – 608 с.

УДК 327

Н. М. Микитчук

ІНТЕРЕСИ ТА ПОЛІТИКА КНР В ЦЕНТРАЛЬНІЙ АЗІЇ

Досліджуються інтереси Китаю в Центральній Азії, китайська зовнішньополітична стратегія в регіоні, особливості двохсторонніх відносин з пострадянськими країнами Азії.

Ключові слова: КНР, Центральна Азія, політичний вплив, безпека, енергоресурси.

Исследуются интересы Китая в Центральной Азии, китайский внешнеполитическая стратегия в регионе, особенности двусторонних отношений с постсоветскими странами Азии.

Ключевые слова: КНР, Центральная Азия, политическое влияние, безопасность, энергоресурсы.

The author investigates Chinese interests in Central Asia, Chinese foreign policy strategy in the region, especially relations with post-Soviet countries of Asia.

Keywords: China, Central Asia, political influence, security, energy.

© Н. М. Микитчук, 2012

Постановка проблеми. Після розпаду СРСР поблизу західних кордонів КНР склалася нова геополітична ситуація. Китай має спільний кордон з трьома центральноазіатськими державами, довжина якого понад 3000 км. З одного боку, у Китаю з'явилися нові можливості для розширення своєї економічної й політичної присутності в Центральній Азії. З іншого боку, нестабільна політична ситуація в пострадянських країнах могла б негативно позначитися на безпеці Сінцзян-Уйгурського автономного району (СУАР) і КНР в цілому.

Казахстан, Киргизстан, Таджикистан, Туркменістан та Узбекистан після здобуття незалежності постали перед серйозними внутрішніми проблемами: неефективні структури органів управління, внутрішні суперечності, бідність, розкол суспільства. Між країнами Центральної Азії за багато століть склалися тісні відносини в політичній, економічній, релігійній та культурній галузях. Але разом з тим є і численні протиріччя з національних, релігійних питань, територіальні проблеми та суперечки з приводу водних ресурсів. Все це стало причиною численних конфліктів. У новій геополітичній обстановці після «холодної війни» регіон отримав велике стратегічне значення. Цей факт підвищив увагу до регіону великих держав, чий інтереси тут перетинаються. Центральна Азія стала одним із осередків ключових інтересів для Китаю.

Особливості китайської зовнішньополітичної стратегії в центральноазіатському регіоні розглядали ряд вчених та експертів. Слід виділити праці І. Антонова, В. Воропаєва [1], Д. Брука [2], Д. Попова [10], О. Сидорова [11], А. Тер-Погосян [12] та, особливо, В. Парамонова, А. Строкова, О. Столповського [5-9], в яких автори ґрунтовно проаналізували геополітичні інтереси Китаю в Центральній Азії та відзначили поступове витіснення Китаєм з регіону Росії.

Метою статті є аналіз інтересів та політики КНР в пострадянських країнах Центральної Азії.

Основні положення. У зовнішньополітичній активності Китаю щодо пострадянських країн

Центральної Азії умовно можна виділити три основні етапи:

1) початок 90-х років ХХ століття, пов'язаний з осмисленням Китаєм нових реалій в ЦА, встановленням дипломатичних відносин, формуванням атмосфери довіри та договірно-правової бази, особливо в контексті вирішення проблем, успадкованих від китайсько-радянського періоду;

2) середина 90-х років – 2001 рік, характеризується формуванням в ЦА за участю Пекіна механізмів та інститутів регіональної взаємодії, а також розширенням економічної присутності Китаю;

3) умовно почався після подій 11 вересня 2001 року, який співпав з приходом до влади в Китаї політиків «четвертого покоління» (більш амбітних, прагматичних і жорстких у відстоюванні національних інтересів своєї країни, які менше враховують позиції Росії та США в регіоні), триває по теперішній час. Даний етап характеризується зростанням активності і наступальності політики КНР практично в усіх напрямках співробітництва з метою не допустити розвитку ситуації в регіоні в невідгладному для Пекіна плані [5].

Китай застосовує в Центральній Азії як багатосторонній, так і двосторонній підходи. Багатосторонній варіант відносин головним чином представлений в ШОС. В організації є інституційні рамки, які дозволяють Китаю брати участь у політичних та економічних процесах, у забезпеченні регіональної безпеки. Двосторонній формат представлений у відносинах КНР з окремими державами Центральної Азії. Обидва підходи взаємно доповнюють та стимулюють один одного.

Найважливіші завдання Китаю в Центральній Азії:

1. Безпека в регіоні. Прагнучи впливати на політику країн Центральної Азії, Китай намагається ізолювати терористів (головним чином сепаратистів у Сінцзян-Уйгурському автономному районі), позбавити їх підживлення. З одного боку, слабкість держав Центральної Азії та специфіка їх географічного положення перетворюють регіон на заручника терористичних сил на суміжних територіях. З іншого боку, сусідство з Афганістаном зумовлює використання регіону на зручний плацдарм боротьби проти міжнародного тероризму.

2. Посилення політичного впливу КНР у сусідніх республіках, тим самим підтверджуючи статус регіонального (з часом, можливо, й світового) лідера. Зміцнення політичного діалогу відбувається через економічне співробітництво, одночасно з послабленням позицій Росії в регіоні. Після подій 11 вересня 2001 року, та активізації політики США в регіоні, у КНДР з'явився впливовий конкурент в Центральній Азії. Слід протидіяти військовій присутності США в Центральній Азії, яка може перетворитися в загрозу для Китаю в разі протистояння у зв'язку з тайванською, тибетською чи іншою проблемою.

3. Вирішення проблеми дефіциту енергоресурсів. Центральна Азія – один з головних джерел природних ресурсів у ХХІ столітті, які є вкрай важливими для Китаю. В кінці 2009 року голова КНР Ху Цзіньтао здійснив турне по багатим нафтою, газом та іншими корисними копалинами країнам регіону. Він відвідав Казахстан і Туркменістан, зустрівся з президентом Узбекистану. В Ашхабаді взяв участь у церемонії здачі в експлуатацію газопроводу Центральна Азія-Китай. Ефективним важелем впливу на країни Центральної Азії Китай вважає виділення пільгових кредитів. Причому позичальники обіцяють витратити отримані кошти насамперед на освоєння родовищ природних ресурсів, які потім можуть бути експортовані в Китай. Зростає значення регіону для економіки та економічної безпеки КНР. Проблеми безпеки вже не будуть зводитися тільки до тероризму, а включатимуть і безпеку китайських інвестицій, безпеку енергетичного забезпечення та економічну безпеку.

В свою чергу, для країн Центральної Азії Китай є надзвичайно важливим партнером. По-перше, як надійний гарант регіональної безпеки. По-друге, сама культура китайської дипломатії близька країнам Центральної Азії. Китай не прагне до панування в регіоні, до того, щоб сильний поглинав слабкого, не нав'язують свою волю, не втручається у внутрішні справи сусідів, прагне до вирішення будь-яких питань шляхом переговорів і консультацій. Все це поступово створює йому авторитет у міжнародних справах. «М'яка сила» є важливим дипломатичним ресурсом Китаю в його відносинах з країнами Центральної Азії. Китай дотримується трьох принципів у відносинах з державами Центральної Азії: «дружити з сусідами», «дати сусідам відчуття заспокоєння», «допомагати сусідам багатіти». Принцип «дружити з сусідами» означає прагнення до формування дружніх відносин з усіма сусідніми державами; принцип «дати сусідам відчуття заспокоєння» має на увазі, що знаходяться поруч держави повинні відчувати себе спокійно і безпечно. Багато сусідів Китаю не можуть не відчувати свою слабкість на тлі держави з величезним населенням, великою територією і гігантською міццю. Китай сподівається за допомогою чесності та відкритості у відносинах з сусідами, за допомогою дотримання принципів рівноправності і співробітництва переконати ці держави в їх безпеці. Принцип «допомагати су-

сідам багатіти» полягає в тому, що Китай в процесі власного швидкого економічного зростання повинен допомагати сусіднім державам, щоб вони теж могли отримати вигоду [12].

По-третє, Китай – один з найбільших торгових партнерів країн регіону, є важливим інвестором в їх економіку, надає і надаватиме їм все більш значну економічну підтримку. Китай представляє собою величезний ринок збуту для центральноазіатських енергоносіїв та інших мінеральних ресурсів, нарешті, він відіграє роль одного з найважливіших транспортних каналів, що зв'язують регіон із зовнішнім світом.

У січні 1992 р. Китай встановив офіційні дипломатичні відносини з п'ятьма новими незалежними державами. На цьому етапі Китай проводив достатньо стриману і обережну політику в регіоні. Проте політичні і економічні реалії, такі як зростання загрози ісламського фундаменталізму в регіоні, необхідність координації загальної політики і оперативних дій китайських спецслужб з колегами з сусідніх країн по проблемах уйгурського сепаратизму, Тибету, іншим питанням «розділених націй», налагодження взаємних торгових контактів, примушували Китай інтенсифікувати відповідні зв'язки.

За ресурсним потенціалом, кількістю населення, географічним положенням серед прикордонних Китаю держав виділяється Казахстан. Окрім участі в колективних регіональних структурах (ШОС) Китай і Казахстан інтенсивно розвивають двосторонні політичні контакти. Діапазон казахстансько-китайських відносин в даний час достатньо широкий. Він включає вирішення проблем, пов'язаних з діяльністю в Казахстані сінцзянських націоналістів-сепаратистів, які виступають за відділення СУАР від КНР і створення держави «Східний Туркестан» (у Сінцзяні проживає близько 1,5 млн. казахів, що підтримують зв'язки зі своєю «історичною батьківщиною») [1].

У 1999 р. парламент Казахстану ратифікував додаткову Угоду між Казахстаном і Китаєм, підписану Нурсултаном Назарбаєвим і Цзян Цземінем 4 липня 1998 р. в Алма-Аті. Тим самим завершився чотирилітній процес переговорів, в результаті якого Казахстан і Китай отримали юридично оформлений кордон. Подальший розвиток отримала військово-технічна співпраця між двома країнами. Так, протягом 1998-1999 рр. були підписані угоди про постачання китайським ВМС пробної партії торпед виробництва Казахстану, досягнутих в ході контактів між високопоставленими представниками озброєних сил двох сусідніх азіатських країн.

Киргизстан (чисельність 5 млн.), відрізняється великою етнічною різноманітністю: киргизи складають 55% населення, узбеки -13%, а чисельність росіян останнім часом знизилася з 20% до 15%. Країна багата корисними копалинами, але географічно «затиснута» між Казахстаном і Китаєм. Китайсько-киргизькі відносини значно залежать від «ісламського чинника», тому проблеми взаємної безпеки на сьогоднішній день є визначними в цих відносинах.

Третьою прикордонною для Китаю країною в даному регіоні є Таджикистан. З 6,5 млн. населення 75% – таджики, близько 23% – узбеки (росіяни складають 1-2% населення), причому між таджиками і узбеками існують давні достатньо ворожі відносини. Етнічна ситуація ускладнюється через присутність таджиків в північно-східному Афганістані, вплив якого постійно дестабілізує обстановку як в самому Таджикистані, так і навколо нього. Таджикистан стурбований ситуацією в Афганістані і вважає, що участь Китаю в колективному вирішенні цієї проблеми є обов'язковою.

Узбекистан сьогодні претендує на роль альтернативного (після Казахстану) неформального лідера в Центральній Азії. Хоча Узбекистан за розмірами території менший, ніж Казахстан, і не так багатий природними ресурсами, він має численніше (25 млн. чол.), а головне – національно однорідне населення (національний склад також має загальне коріння з народами СУАР). Формується ідеологія активного узбецького націоналізму з можливим виходом її за рамки держави, основними постулатами є загальноісламські цінності і боротьба проти «нової імперської політики Росії» [11].

Ташкент послідовно дистанціюється від Москви в політичній і військовій областях співпраці. Показово, що Узбекистан – єдина країна СНД, на території якої військова присутність Росії абсолютно відсутня. Ташкенту вдалося створити найбільш боєздатну в середньоазіатському регіоні армію. На початку 1999 р. міністр оборони республіки Х. Турсунов оголосив про успішне завершення першого етапу військової реформи, що дало Узбекистану впевненості в своїх силах і можливість активно впливати на процеси, що відбуваються у сусідів, зокрема в Таджикистані. На сучасному етапі в китайсько-узбецьких відносинах зберігається елемент взаємної настороженості. Достатньо амбітні плани і непослідовні кроки Ташкента якоюсь мірою стримують китайське керівництво від повнішого політичного діалогу [11].

Туркменістан, що є відносно однорідною в етнічному відношенні державою (75% від його 4,5-мільйонного населення є туркменами). На відміну від Узбекистану, Туркменістан не викликає такої настороженості в китайському керівництві. Політичний режим, не дивлячись на

низький рівень розвитку економіки, бідність і убогість населення, стабільний і передбачуваний, що важливо для Китаю, який, використовуючи свої збільшені економічні можливості, послідовно прив'язує Туркменістан до свого ринку, створює зону свого довгострокового економічного впливу.

Особливості економічної присутності Китаю в Центральній Азії зумовлені об'єктивними чинниками:

- економіко-географічна ізоляція Центральної Азії;
- переважно сировинна орієнтація економік країн Центральної Азії;
- відсутність економічної інтеграції в самій Центральній Азії. Політика Росії та Китаю в Центральній Азії

Казахстан. У період 2001-2011 років поставки товарів з Китаю зросли приблизно в 12 разів. Одночасно спостерігалось зростання масштабів проектно-інвестиційної активності китайських компаній, насамперед у галузях ПЕК. Китай почав проводити і більш активну кредитну політику, фінансуючи на пільгових умовах певні проекти, де основна частина кредитів освоюється саме китайськими компаніями. Станом на початок 2011 року, загальні обсяги фінансових ресурсів, вкладених Китаєм в казахстанську економіку, оцінювалися щонайменше в 23,6 млрд. дол., з яких галузі ПЕК отримують понад 95%. Нафтогазова галузь залишається головним об'єктом інтересу КНР.

Характерною особливістю проникнення в галузь китайських компаній є політика з придбання зарубіжних (в основному західних) активів. Адже до 2001 року основні нафтогазові родовища Казахстану були вже практично поділені між західними і російськими енергетичними компаніями. Починаючи з 2003 року, багато західних компаній (в основному британські, канадські й американські) стали продавати свої активи, чим скористався, перш за все, Китай [8].

Туркменістан. Головне зацікавлення Китаю – туркменський газ. Левова частка кредитів та інвестицій, які надходять до цієї країни, направлені передусім у газовий сектор. Необхідно відзначити, що інтерес Пекіна до освоєння туркменських вуглеводневих (в першу чергу газових) ресурсів співпав за часом з ростом у самого Ашгабата стратегічного інтересу до диверсифікації своїх зовнішніх зв'язків. Туркменістан прагнув кардинально знизити залежність від Росії, особливо маршрутів транспортування газу. Крім того, Туркменістан був зацікавлений у повноцінному розвитку своєї економіки, а не тільки її сировинних секторів.

Саме збіг стратегічних інтересів двох країн на даному етапі і зумовив той факт, що після підписання всіх двосторонніх угод, економічне проникнення Китаю в Туркменістан різко інтенсифікувалось, і стало зачіпати крім нафтогазової галузі і цілий ряд інших галузей, пріоритетних для Ашгабата. При цьому Китай став активно використовувати вже відпрацьований на інших країнах Центральної Азії фінансовий механізм, який полягає в наданні Туркменістану пільгових кредитів на певні економічні проекти. Ці кредити, як правило, освоюються самими ж китайськими компаніями, так само як і поставки обладнання для реалізації зазначених проектів здійснюються в основному з Китаю. Натомість, Ашгабат ще більш охоче відкриває Пекіну доступ в свою нафтогазову галузь. Станом на початок 2011 року, загальні обсяги китайських фінансових ресурсів в туркменській економіці оцінювалися в понад 1,5 млрд. дол., з яких близько 40% йшло на нафтогазову галузь [9].

Таджикистан. Китай – найбільший кредитор республіки. Протягом 1992-2003 років щорічні обсяги таджицько-китайської торгівлі були вкрай незначні і коливалися від 5 до 15 млн. дол. на рік. Після відкриття восени 2004 року автомобільного сполучення між КНР і РТ через перевал «Кульма», а також в результаті стрімкого зростання обсягів наданих китайських кредитів значення Китаю як торгово-економічного партнера Таджикистану стрімко зросло. Китай став активно використовувати тактику кредитування таджицької економіки, надаючи пільгові кредити на певні соціально-значимі проекти. Ці кредити, як правило, освоюються китайськими компаніями. В цілому, китайська економічна присутність в Таджикистані є істотною на тлі масштабів економіки республіки. Станом на початок 2011 року, загальні обсяги китайських фінансових ресурсів у республіці оцінювали щонайменше в 750 млн. дол., де частка галузей ПЕК становила близько 40-50% [9].

Узбекистан. Присутність Китаю здебільшого виражена в наданні різноманітних кредитів для реалізації спільних проектів. Через республіку проходить надзвичайно важливий для КНР газопровід – Центральна Азія-Китай. Станом на початок 2011 року, загальний обсяг китайських фінансових ресурсів в Узбекистані оцінювався щонайменше в 700 млн. дол., з яких до 85% відсотків становлять галузі ПЕК [9]. КНР здійснила або планує здійснити цілий ряд проектів у нафтогазовій, електроенергетичній, транспортній галузях Узбекистану. Для Пекіна Узбекистан, як і Таджикистан, важливий швидше з геополітичної, ніж з торговельно-економічної точки зору.

Киргизстан. Ця республіка в основному розглядається Пекіном як ринок збуту китайських товарів, а також своєрідний «перевалочний» пункт для їх подальшого реекспорту на весь пострадянський простір [1]. Значення Киргизстану як гігантської перевалочної бази для китайських товарів широкого вжитку особливо зросло в першому десятилітті XXI століття, коли обидві країни стали членами СОТ (Киргизстан – з 1998 року і Китай – з 2001 року). До середини першого десятиліття XXI століття в Киргизстані міцно закріпилися численні торгові компанії з КНР, які, налагодивши тісні зв'язки з місцевим «човниковим бізнесом», поставляють дешеві товари широкого вжитку в інші країни Центральної Азії, а також в Росію та низку інших пострадянських держав. У той же час, власне проектно-інвестиційна активність Китаю і китайських компаній в Киргизстані в цілому поки що не велика.

Станом на початок 2011 року, загальні обсяги китайських фінансових ресурсів в киргизській економіці оцінюються в межах від 160 до 200 млн. дол., з яких лише вкрай несуттєва частина – близько 5% належить галузям ПЕК. Фінансова активність Китаю в Киргизстані націлена в основному на надання технічної допомоги республіці і реалізацію невеликих за масштабами проектів у гірничодобувній і транспортній галузях, а також в галузі виробництва будівельних матеріалів [8].

Характер економічних відносин Китаю з країнами Центральної Азії свідчить про наступне:

1. Зростає економічна присутність Китаю в регіоні, в тому числі обсяги товарообігу. Це пов'язано з успішною торговельною політикою КНР, зростанням економічного потенціалу СУАР і нездатністю економік країн ЦА конкурувати з китайськими виробниками.

2. Нерівномірність торгово-економічних відносин між КНР і країнами ЦА. Найбільш високі обсяги товарообігу є між Китаєм і Казахстаном, та в останні роки з Туркменістаном, і досить низькі – з Киргизстаном, Узбекистаном, Таджикистаном.

3. Нинішній формат торгово-економічної і в цілому економічної взаємодії між Китаєм і державами регіону не можна назвати взаємовигідним. Він складається за схемою «сировинні ресурси в обмін на готову продукцію». Це свідчить про стійку тенденцію поступового перетворення країн Центральної Азії на сировинний придаток економіки Китаю. Однак, республіки відігравали роль сировинної бази ще в радянські часи й не зуміли створити збалансованих національних економік.

Висновки. На сучасному етапі основою відносин Китаю з країнами Центральної Азії є розвиток економічних зв'язків. Особливу увагу Китай і надалі буде звертати на інвестиції та спільні проекти. Це основний шлях підвищення рівня торгово-економічного співробітництва, а також головна передумова формування довгострокових і стабільних відносин у цій області. Він принесе не тільки економічні, але й політичні вигоди. Серйозних політичних проблем у Китаю з країнами Центральної Азії на сьогоднішній день немає. Прикордонні питання вирішені. Безпека в прикордонних районах забезпечується інституційним механізмом.

Основні напрямки зовнішньої політики Китаю в Центральній Азії:

- забезпечення безпеки в прикордонних районах;
- підтримка стабільності в регіоні;
- забезпечення дружніх відносин країн регіону до Китаю;
- недопущення потрапляння Центральної Азії під монопольний контроль держав, ворожих до КНР та недопущення створення в регіоні військових союзів, спрямованих проти Китаю;
- забезпечення відкритості для Китаю енергетичних ресурсів регіону.

У сучасній зовнішній політиці Китаю в Центральній Азії сформувалося декілька тенденцій. По-перше, в основі китайської зовнішньої політики лежить завдання забезпечення сприятливих зовнішніх умов для подальшого розвитку Китаю і його перетворення у світову державу. Багато в чому саме через цю призму Пекін завжди розглядав і продовжує розглядати Центральну Азію.

По-друге, після 2001 року Китай став діяти на центральноазіатському напрямі більш активно, ініціативно і наступально, грамотно використовуючи при цьому весь набір економічних, політичних, військових та інших інструментів як в рамках ШОС, так і в двосторонніх форматах.

По-третє, політиці Китаю в Центральній Азії притаманні певні недоліки. Так Пекін схильний розглядати регіон як сировинний придаток китайської економіки. Подальше посилення економічної присутності КНР в ЦА, швидше за все, буде як і раніше йти за рахунок збільшення обсягів поставок готової продукції, нарощування проектно-інвестиційної активності, в першу чергу в сировинних секторах, розвитку трубопровідних та інших транспортних проектів, а також відповідного кредитно-фінансового і політичного супроводження цих зусиль. У зовнішній політиці Китаю в регіоні є кілька вразливих позицій: 1) в суспільній думці центральноазіатських країн ще переважають старі негативні стереотипи щодо Китаю; 2) незважаючи на швидкий розвиток економіки, інвестиційні та економічні можливості КНР ще дуже обмежені; 3) зберігається вірогідність національних проблем у прикордонних районах. Роль Китаю в цьому регіоні одно-

значно зростатиме, проте з вибірковим підходом до окремих республік.

Бібліографічні посилання:

1. Антонов И. Что ищет и находит Китай в Средней Азии / И. Антонов, В. Воропаев. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.izvestia.ru/world/article3142281/>
2. Брук Д. Китай вытесняет Россию из Центральной Азии / Д. Брук [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.voanews.com/russian/news/China-Central-Asia-2010-11-16-108542089.html>
3. Габуев А. Туркмения просит сырьевой задаток / А. Габуев / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kommersant.ru/daily/?date=20100504>
4. Китай и Россия соблазняют Среднюю Азию кредитами («Bloomberg», США) [Текст]. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/world/20090617/249914.html> 17/06/2009
5. Китайская доктрина стабильности («Project Syndicate», США) [Текст]. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.inosmi.ru/world/20090617/249916.html> 17/06/2009
6. Парамонов В. Китай и Центральная Азия: сотрудничество в сфере безопасности / В. Парамонов, О. Столповский. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ceasia.ru/bezopasnost/kitay-i-tsentralnaya-aziya-sotrudnichestvo-v-sfere-bezopasnosti.html>
7. Парамонов В. Россия и Китай в Центральной Азии: внешняя политика / В. Парамонов, А. Строков, О. Столповский. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ceasia.ru/politika/rossiya-i-kitay-v-tsentralnoy-azii-vneshnyaya-politika.html>
8. Парамонов В. Россия и Китай в Центральной Азии: политика в сфере безопасности / В. Парамонов, А. Строков, О. Столповский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ceasia.ru/bezopasnost/rossiya-i-kitay-v-tsentralnoy-azii-politika-v-sfere-bezopasnosti.html>
9. Парамонов В. Экономическое проникновение Китая в Казахстан и Кыргызстан / В. Парамонов, А. Строков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ceasia.ru/ekonomika/ekonomicheskoe-proniknovenie-kitaya-v-kazachstan-i-kirgizstan.html>
10. Парамонов В. Экономическое проникновение Китая в Таджикистан, Туркменистан и Узбекистан / В. Парамонов, А. Строков [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ceasia.ru/ekonomika/ekonomicheskoe-proniknovenie-kitaya-v-tadzhikistan-turkmenistan-i-uzbekistan.html>
11. Попов Д.С. Казахстан – ворота Китая в Центральную Азию [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.riss.ru/vystuplenija_v_smi/?newsId=772
12. Сидоров О. Геополитические интересы Китая в Центральной Азии / О. Сидоров [Электронный ресурс]. – Режим доступа: Свободная Азия Газета <http://freeas.org/?nid=377913> дек.2004
13. Тер-Погосян А. Политика Китая в Центральной Азии / А. Тер-Погосян [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dialogs.org.ua/issue_full.php?m_id=11058 ИАЦ по изучению процессов на постсоветском пространстве 3 октября 2007 года
14. Томберг И. Туркменский газ и российско-китайский баланс / И. Томберг / [Электронный ресурс] // Режим доступа: <http://www.opes.ru/1147353.html>

УДК 327

Д. В. Шеренговський

РОЛЬ КОНФЛІКТОГЕННОСТІ У ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНОЇ ПЕРЕХІДНОЇ МІЖНАРОДНОЇ СИСТЕМИ

Сучасна міжнародна система характеризується низкою перманентних змін щодо її організації, основних характеристик та глобальних процесів і явищ. Концепція перехідних міжнародних систем найбільш вдало відповідає її основним особливостям. Автор зосереджується на концептуалізації поняття сучасної перехідної міжнародної системи та визначає роль конфліктогенності в процесі її становлення та еволюції.

Ключові слова: сучасна перехідна міжнародна система, правила переходу міжнародних систем, конфліктогенність, міжнародний конфлікт

Современная международная система характеризуется рядом перманентных изменений в контексте ее организации, основных характеристик и глобальных процессов и явлений. Концепция переходных международных систем наиболее удачно соответствует ее основным особенностям. Автор сосредотачивается на концептуализации понятия